

Warszawa, 12 stycznia 2018 roku

Dr hab. Agnieszka Góra- Błaszczkowska, prof. SWPS

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Łukasza Mikulskiego na temat

„Konstytutywny charakter wpisu do księgi wieczystej”

Pan magister Łukasz Mikulski napisał rozprawę doktorską na temat „Konstytutywny charakter wpisu do księgi wieczystej” pod kierunkiem dr hab. Jerzego Ciszewskiego, prof. UG. Temat jest ciekawy i zawsze aktualny, nadto znajduje się w obszarze moich zainteresowań naukowych.

Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów, wstępu i zakończenia. Wstęp ma charakter merytoryczny, gdyż określono w nim przyczyny wyboru tematu i cel pracy, zastosowane metody badawcze, zakres i układ badań.

Pierwszy rozdział zawiera omówienie zagadnień teoretycznoprawnych, dotyczących wpisu konstytutywnego. Autor prezentuje wpis jako szczególny rodzaj orzeczenia sądowego; następnie przedstawia zagadnienia wpisów prawotwórczych w ujęciu historycznym oraz podział na wpisy konstytutywne i deklaratywne w polskim systemie prawnym. Na końcu rozdziału przeanalizował systemy wpisów w wybranych krajach europejskich. We wnioskach Doktorant skonstatował, że poszczególne systemy prawne przewidują wpisy konstytutywne i deklaratywne, nigdzie jednak nie udało się wprowadzić zasady wpisu jako powszechnie obowiązującej; najszerszy zakres wpisu występuje w prawie niemieckim.

Rozdział II poświęcony jest „pozytywnej stronie” wpisów konstytutywnych, którą Autor prezentuje (jak wynika z podziału rozdziału) z punktu widzenia zasady rękojmi wiary publicznej ksiąg wieczystych. Doktorant opisał również domniemanie zgodności ksiąg wieczystych jako prawotwórczy element wpisów; zagadnienie niezgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym w kontekście konstytutywności wpisów,

wyjątków na rzecz zasady konsensu formalnego w prawie wieczystoksięgowym oraz zasadę wpisu uprzedniego. Mgr Ł. Mikulski zaznaczył, że wpisu roszczeń zabezpieczających wpis prawa nie należy usuwać po jego ujawnieniu, gdyż tylko pozornie tracą one rację bytu, w rzeczywistości jednak decyduje on o kolejności ujawnionych praw rzeczowych oraz stanowi podstawę wykreśleń praw stojących w sprzeczności z prawem ujawnionym w związku z roszczeniem.

Kolejny rozdział poświęcony jest negatywnej stronie zasady wpisu jako konstytutywnego elementu czynności prawnej. Omówiono w nim prawotwórczy skutek wpisu konstytutywnego, charakter prawny umowy o ustanowienie lub przeniesienie prawa, którym obrót jest uzależniony od wpisu konstytutywnego. Doktorant przyjął, że samo złożenie wniosku o wpis wywołuje skutki konstytutywne, gdyż wynika to zarówno z treści art.29 k.w.h. jak i z doniosłości zdarzenia prawnego, jakim jest złożenie wniosku, a także z charakteru wpisu, rozumianego jako warunek prawny dopełniający dokonanie czynności i nie pociągający za sobą skutków prawotwórczych. Na koniec rozdziału dokonano prezentacji wpisu konstytutywnego do księgi wieczystej jako warunku prawnego.

Rozdział IV rozprawy zawiera uwagi na temat rozporządzania prawem rzeczowym w okresie od zawarcia umowy do wpisu w księdze wieczystej. Znajdują się w nim analizy ekspektatywy nabycia prawa uzależnionego od wpisu do księgi wieczystej; rozporządzenia prawem uzależnionym od wpisu konstytutywnego jako prawem przyszłym. Następnie Doktorant omówił roszczenie jako formę zbywania prawa uzależnionego od wpisu, a na koniec- ponowne rozporządzenie przez zbywcę prawem w okresie przejściowym. Ten rozdział jest najciekawszy i został najsumienniejsz opracowany, zawiera szereg trafnych z praktycznego punktu widzenia uwag na temat rozporządzania ekspektatywą i jego skutków. Doktorant przedstawił w nim różne poglądy na te kwestie, zwrócił uwagę na wady i zalety każdego z nich, przedstawił zagrożenia dla obrotu prawnego, płynące z przyjęcia niektórych, prezentowanych w literaturze poglądów.

Ostatni rozdział dotyczy zagadnień procesowych, związanych z wpisami konstytutywnymi. Omówiono w nim kolejność rozpoznawania wniosków, sposób ustalania stanu prawnego nieruchomości w odniesieniu do momentu orzekania oraz problem kolizji konkurencyjnych wniosków o wpis.

Ten rozdział jest najslabiej opracowany, Doktorant zdał się abstrahować od obecnej treści art. 626⁶ k.p.c., choć w rozdziale III analizował jego aktualne brzmienie. Analiza

literalnej treści powołanego wyżej przepisu rozstrzygnęłaby większość wątpliwości mgr Ł. Mikulskiego co do chwili wpływu wniosku do sądu jak i konsekwencji elektronizacji ksiąg wieczystych w szerokim zakresie, pozwalających na ocenę chwili wpływu wniosku z uwzględnieniem nie tylko daty dziennej, ale – jak stanowi literalnie § 1¹ tego przepisu - godziny, minuty i sekundy umieszczenia wniosku w systemie. Tę właśnie chwilę uważa się za chwilę wpływu wniosku o wpis złożonego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Zgodnie natomiast z art.626⁶ § 2 k.p.c. wnioski, które wpłynęły w tej samej chwili, będą uważane za złożone równocześnie, jednak z uwagi na wspomnianą wyżej elektronizację ksiąg wieczystych, taka sytuacja zdarza się sporadycznie i wyjątkowo, co należało zauważyć, omawiając temat kolejności rozpoznawania wniosków, jak i wniosków złożonych równocześnie.

W zakończeniu Doktorant dokonał podsumowania monografii.

Język pracy nie jest prawidłowy ani precyzyjny. Doktorant nie przywiązuje zbytnej wagi do literalnej treści przepisów, zamiast określeń ustawowych (użytych przez ustawodawcę w treści przepisu) używa dowolnie przez siebie wybranych pojęć.

Autor w całej pracy posługuje się określeniem: „moment” orzekania, podczas gdy zarówno w art.626⁶ k.p.c., 29 k.w.h., jak i w omawianym na s.234 rozprawy przepisie art.316 k.p.c. ustawodawca w ogóle go nie używa: używa w nich bowiem słowa „chwila” („chwila” złożenia wniosku, „chwila” zamknięcia rozprawy).

Doktorant „cytuje” treść przepisu art.316 k.p.c. wbrew jego literalnemu brzmieniu (s.234 wiersz 6-7 od góry): „zasadą w postępowaniu cywilnym wyrażoną w art.316 § 1 k.p.c. jest, że sąd wydając orzeczenie, bierze pod wzgląd stan sprawy z momentu orzekania”. Tymczasem cytowany przez Autora przepis brzmi następująco: „Po zamknięciu rozprawy sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy (...)”. Rażąco dla prawnika i u prawnika jest niechlujstwo językowe, prowadzące do wadliwego „cytowania” przepisu w jego nieistniejącym brzmieniu.

Nadto nawet podtytuł w rozdziale 4 został przez Doktoranta nazwany „Moment rozporządzenia ekspektatywą” (s.199). W pracach naukowych należy unikać i nie nadużywać słownictwa i pojęć nie wykorzystywanych przez ustawę. Autor omawia „konkurencyjne wnioski wieczystoksięgowe” zamiast (prawidłowo) „wnioski o wpis”. Brak dbałości o językową stronę pracy widoczny jest również np. na s. 248, gdzie skonstruowano zdanie:

„Podobne zdanie ma w tym temacie doktryna niemiecka”. Zdanie można mieć „na temat”, a nie „w temacie”.

Doktorant zamiennie też określa niezwykle istotną dla omawianej problematyki uchwałę SN z dnia 16.12.2009 III CZP 80/09 (przypis 887) jako postanowienie (przypis 876), co jest trudne do zaakceptowania przez procesualistę cywilnego.

Mgr Ł. Mikulski pominął również w rozdziale publikacje procesualistów cywilnych, powołując poglądy (w tym na w.w. uchwałę) tylko jednego, w dodatku znanego tylko niewielkiemu gronu, autora. Poglądy te są dość odosobnione, nie wiem więc, czemu Doktorant właśnie poglądom tego wybranego przez siebie autora poświęca aż tyle uwagi i bierze go za punkt odniesienia swoich wywodów.

Pisząc rozdział o procesowych problemach dotyczących wpisów należało przede wszystkim zgromadzić i przeanalizować literaturę i dorobek procesualistów cywilnych, którzy zagadnieniom tym poświęcają znaczną uwagę. Uchroniłoby to też doktoranta przed popełnieniem, a następnie powielaniem własnych błędów zarówno terminologicznych, jak i merytorycznych, nie uwzględniających w wystarczającym stopniu elektronizacji ksiąg wieczystych i powszechnego ich stosowania w praktyce przez sądy, notariuszy, komorników i inne podmioty. Analizowane w tym rozdziale orzecznictwo i literatura obecnie, z podanej wyżej przyczyny, ma charakter raczej historyczny i nie może służyć jako podstawa uwag i wątpliwości, rozwianych lub zminimalizowanych przez zmiany treści przepisów i elektronizację ksiąg wieczystych.

Zebrana literatura liczy 261 pozycji, w tym kilka z literatury obcojęzycznej, w większości są one sprzed kilku lat, z pominięciem najnowszej. Większość pozycji pochodzi najpóźniej z lat 2012-2013, jest tylko kilka pozycji z roku 2015, i dwie pozycje z roku 2016, w dodatku stanowiące wypowiedź z Rzeczypospolitej, nie mają więc charakteru naukowego opracowania. Moim zdaniem pominięcie praktycznie całej literatury z zakresu postępowania cywilnego (widoczne zwłaszcza w rozdziale IV tym), jak i pominięcie literatury (prawie w ogóle) opublikowanej po 2014 roku, stało się przyczyną niewielkiej wartości merytorycznej monografii.

Nie zmienia tej oceny fakt, że Doktorant w treści pracy prezentował orzecznictwo Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego, Trybunału Konstytucyjnego, sądów powszechnych i administracyjnych.

Mimo wyrażonych uwag krytycznych ostatecznie konstatuje, że rozprawa doktorska mgr Łukasza Mikulskiego na temat „Konstytutywny charakter wpisu do księgi wieczystej” może stanowić podstawę do nadania Autorowi stopnia naukowego doktora nauk prawnych.

Recenzowana praca odpowiada warunkom, określonym w art.13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (D.U. 65 poz. 595 ze zm.).

Agnieszka Góra-Błaszczkowska 